

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Rel.
Ser. 665

Title: Ashau Chendu -
- Jekhha

Lathe

665

665

आशीस्वन्देव

| | | | |
|-----|-----|-------------------|-------------|
| : | Ash | anchendu shekhara | Title |
| : | : | Nagoji Bhalta | Author |
| : | : | : | Editor |
| : | : | : | Year, Vols. |
| : | : | : | Publisher |
| 665 | : | : | Remarks |

अथाशौचविशुद्धिस्तोत्रः श्रीः

श्रीगणेशायनमः अथाशौचं निरूप्यते. तत्र प्रथमं तो गभनाशजननाशौचं. तत्र पराशरः आनवृत्त्यादि तत्त्वावः पातः पंच
 मषष्ठयोः. अतर्ध्वं प्रसूतिः स्मादिति. तत्र स्वोक्त आश्रमासत्रये मातुस्त्रिरात्रमाशौचं. तदुपरि आषष्टमाससमसंख्यादिनं. सपिं
 डानां तु गभनाशौचं त्रिमासचतुष्टयपर्यंतं गभनाशौचं स्नानमात्रेण श्रुतिः. पंचमषष्ठयोस्तु गभनाशौचं सपिंडानां त्रिरात्रं. केचि
 तु आश्रमासत्रये विधे त्रिदिनां तत्र यो दिवसा अधिकाः राजन्ये चतुर्णां त्रैश्वये पंचाहं शूद्रेषु चतुर्थीदौ तु माससमसंख्यादि
 नमित्याहुः. तद्वैषम्यादयुक्तं. सप्तममासप्रभृतितु जनने मातुः सपिंडानां च संपूर्णमाशौचं. तच्च विधे दशाहं द्वादशदशवै
 श्वये पंचदशाष्टमासं. सफूरे पक्षं. सर्ववर्णेषु दशाहं वा. तत्र मातुर्दशाहमस्पृश्यत्वं. कर्मानधिकारलक्षणं तु स्त्रीजनन्या
 मासं पुत्रस्वाविंशतिरात्रं. इदं स्वस्वाशौचानंतरं. केचित्तु पुत्रस्वामासं स्त्रीस्वाशौचं त्रिंशद्दिनमित्याहुः. तदयुक्तं. पि
 तुस्तु सवैलम्बानपर्यंतमस्पृश्यत्वं. कर्मानधिकारस्तु स्वस्वाशौचमासीत्. एवं पुत्रजन्मादिवसे पितुर्जातकर्मदानादौ
 वचनादधिकारः. सोऽद्यष्टिन्नायां नालायां. तत्र विघ्नाणां प्रतिग्रहेऽपि न दोषः. तत्र सिंथान्नभाजनं नृणां प्रायणं. तदह
 र्नादावधिकार इत्येकै. तथा प्रथमषष्ठदशमदिवसे पुत्रजन्मादिवदेव तापूजादानादेव वचनादेवाधिकारः. सपिंडानां
 तु जननाशौचं स्पृश्यत्वं नास्त्येव किंतु कर्मानधिकारमात्रं. एवं चाशौचविधिः. अस्पृश्यत्वप्रयोजकं कर्मानधिकारप्रयोजकं

कंचेति बोध्यं मा भवस्तु स्तुति काव्य निरिक्त सपिंडानां सप्तमे मासि जनने सप्तरात्रं. अष्टमेऽष्टरात्रं. नवमप्रभृतितु तज्जातिप्रयुक्तमित्याह. कूटस्थ
 नारभ्य सप्तमपर्यंतः. समानोदकाः. तदुत्तरमेकविंशतिपर्यंतं त्रिरात्रं. तत्र समानोदकानां त्रिरात्रं कर्मानधिकार एव. गौत्रजानामेक
 रात्रं. पितृगृहे कन्याप्रसूतौ पित्रोस्तद्वत्तृतीनां भ्रातृणामेकाहः. एवं भ्रात्रादिगृहे भगिन्यादिप्रसूतौ पितृगृहमेकाहः. मा भवस्तु पि
 तृगृहे कन्यायाः प्रसूतौ पित्रोस्त्रिरात्रं. तद्वत्तृतीनां भ्रातृणामेकाह इत्याह. पितृगृहवर्ति पितृसपिंडानामेकाह इति स्मृत्यर्थः सारः
 निःप्राणनिर्गमि पितृगृहे मेव जननाशौचं. नालच्छेदत्पूर्वजाता शिशुमरणे तु सपिंडानां दिनत्रयं जननाशौचं. मातुस्तत्रापि संपूर्णमि
 व. नालच्छेदानंतरमाशौचमप्येति शिशुमरणे पितृगृहे मेव जननाशौचं. नामकरणात्पूर्वं शिशुमरणे न मरणाशौचं किंतु स्नान
 मात्रं शिशोश्च निवर्तनमेव नाशुदकरणे. इति जननाशौचनिर्णयः. अथ मरणाशौचनिर्णयः. नामकरणानंतरं तदुदकरणप
 र्यंतं तदभावे तृतीयवर्षं प्रतिपर्यंतं दाहनिवर्तनयोर्विकल्पः. तत्र स्तजननात्पूर्वं शिशुमरणे दाहे सपिंडानामेकाहमाशौचं. नि
 रवने सप्तःशौचं. सोदकानां तु पुनर्निवर्तनमरणे नाशौचं किंतु स्नानमात्रं. नामकरणमाशौचात् तद्दिनांतरं दिनोपलक्षणे. स्तजननस
 त्तममासोपलक्षणे. अत्र तदुद्देशेन सूच्यते. भ्यादुधदानं द्वितीयदिने कार्यं दाहपक्षे दाहस्यामंत्रक एव. सप्तममासप्रभृतितु तज्जाक
 रणपर्यंतं तदभावे तृतीयवर्षं प्रतिपर्यंतं रवने एकाहः. दाहे त्रिरात्रं. अत्र क्षत्रियादिवैभये रवने राजनिध्यहं वैश्वे त्रिदिने. नि

आ.नि.

इतच्छुद्धाग्निमस्य षड्वर्षी तमरणे षड्दिने वैश्यस्य नवः ब्रह्मेणरं षड्वर्ष मध्ये क्षत्रियवे श्ययोर्मृता कपि त्रयहमे वेत्येके इदं वेदाग्निमत्क्षत्रियादिपरमि
त्यन्यैः शूद्रस्य तु तीयवर्षी तरे पंचाष्टम मध्ये ग्रहः ततः स्वजात्मकं त्रिवर्षं न्यूने शूद्रमेतत्पंचाहः अतर्धमा विवाहादापो दशाब्दा द्वादशाह
ततो मास इत्यन्ये इदमेव युक्तं उनध्यद्यस्थ निखननं मुख्यं अनुगमनमौधिकं पूर्णा द्विवर्षस्य दाहो मुख्यः अनुगमने वा वश्यकं उनध्यद्यस्ते
पित्रोरेवास्य श्यस्य नेतरपां कर्मानधिकारस्तु सर्वेषामेव एतदुद्देशेन पायसवस्त्रादिदानं सवयोभ्यः बौल्लेतज्ज्ञानभावपूर्णं त्रिवर्षस्य पं
चवर्षपर्यंतं लौकीकिं शिनादाहः अनुगमनमु एकदानं भूमौ पिंडदानं सवयोभ्यां भोजनदानं वा वश्यकं निरात्रमाशौचं च तदूर्ध्वमोपन
यनाहसपिंडाकरणवर्जनं सर्व आशौचं तु निरात्रमेवेत्येके साविस्तरादि तु नैष मिति देवयाजिकः स्त्रीश्च द्रव्योस्तु कृतब्रह्मचार्यपुत्रका
नादि वैकल्पिकं लौकिकाग्र्ये अवहणे वडा लाग्निविताग्निमूर्ति काग्निपतिताग्र्यमे ध्याग्नीन् वज्रयेत् श्राद्धाहं च इधनघृतादिक
मपिशमशानेश्चाग्नी तं वर्जयेत् एकादशादिन प्रभृति यावदुपनयनं पित्रोः पुमपत्ये रूद्रपत्ये च मृते निरात्रमिति विज्ञानेश्वरः साधयस्तु
रूपपत्येषष्ठमा संभावदेकाहः ततस्त्रिरात्रमित्याह युक्तं चैतत् सपिंडानां तु रूपपत्यमरणे बौल्लपर्यंतं सद्यः शौचं कृतब्रह्मचार्याः स
पूर्णा त्रिवर्षमावायावद्वादानमेकाहः वादानानंतरं विवाहात् पूर्व मरणसति पितृ सपिंडानां भर्तृ सपिंडानां च निरात्रं अप्रतायाश्चपि
तकुले आशौचं योजकं त्रिपुरुषसापिंडं दाहादि च यावदुपनयनं यावद्विवाहं च स्त्रीणाममंत्रकमेव जनने नुपनीतमरणे चाति
क्रांतशौचं नास्ति पितृस्तु यदा कदाप्यपत्यजननं श्रवणे स्नाने भवत्येव दशाहादिमध्ये ज्ञाते तु शेषाहोभिः शुद्धिर्वाच्या अनुपनीत

३

केन

मरणेति क्रांतेपि स्तानं भवत्येवेति स्मृत्यर्थसारे. उपनीतादिमरणे तु सह एव. तत्र दाहाद्यधिकारिणः तत्र मुख्यजौरसः पुत्रोधिकारीतद्वद्वत्वे ज्येष्ठः तद्वत्
भावेऽसंनिधाने पातिलादिना नधिकारे वा कनिष्ठः. तत्राविभक्तानां स्वतएव. साधारणेन विभक्तानां स्वस्वशिष्यदानसंपादितसाधारण्यकौनैकद्रव्येण
कनज्येष्ठेनैव सपिंडीकरणं तत्क्रियाकार्या. तदुत्तरसांवत्सरादिकं त्वविभक्तानां मेकैकैव कार्यं विभक्तानां तु पृथक् पृथक्. तत्सत्यर्थसारकं नैव स्तुता
उशश्राद्धांतमेकैकैव ॥ सपिंडीकरणं तु यदि विभक्ताः सर्वे सधना दद्विकामाश्च यथकृपयथगे कदिने एव कुर्युः ॥ अन्यथा तु ज्येष्ठेनैव कुर्यात् ॥
तत्र यदा ज्येष्ठा संनिधानेन कनिष्ठः करोति तदा सपिंडीकरणपर्यंतमेव कुर्यात् ॥ यदि स्वयं साग्निकस्तदा सपिंडीकरणमप्येकौ दशौ द्वाद
शौ वा कुर्यात् ॥ निरग्निकेन तु चरमकाले यावज्ज्येष्ठप्रतीक्षा कार्या ॥ तन्मध्ये स्नाते ज्येष्ठेनैव कार्यं नो चेच्चरमकाले कनिष्ठेनापि का
र्यं तदभावे पुत्रिकापुत्रक्षेत्रं जगूठजकानीनपैर्नैर्भवदत्तकक्रीतकृत्रिमदत्तात्मसहोदजापविद्धाः क्रमेण पूर्वभावे परे परे ॥ अस्यां
यो जामते पुत्रः समे लुक् भवेदिति संविदादत्तकन्यापुत्रः पुत्रिकापुत्रः. अयं मातामहस्यैव संविदात्तुबीजिनोपि. क्षेत्रजो वा गृहजो विधवा वा देवराजुत्पन्नः पुत्र
जनना समर्थस्य जीवतोपि पत्न्युन्निमोगेन सवर्णाज्जातश्च. अयं क्षेत्रिण एव संविदात्तुबीजिनोपि. पुरुषविशेषजत्वा निश्चयेन प्रकृतं भूतं गृहसवर्णा
उत्पन्नो गूढजः सवर्णजत्वा निश्चयेन तु त्याज्यः. अयं क्षेत्रिण एव. निमोगं विनोति भावः. सवर्णादिवा परिणीतामा मुत्पन्नः कानीनः. अयं मातामहस्यै
व तिलुवसिष्ठः. परिणेतुरिति मनुः ४. यस्याभुक्तायामभुक्तायां वा जीवतात्मकायां विधवा मां वा सवर्णाज्जातः पौनर्भवः. अयं क्षेत्रिण एव ५. मातापि
तृत्यामन्यतराभावान्यतराणां प्राभ्यां वा पदरणां सामर्थ्येन विधिपूर्वदत्तः प्रतिग्रहीतृ सवर्णादत्तकः. अयं प्रतिग्रहीतरेव. अनापदितु पुत्रदानं निषि

धे. अत्रपत्यः पत्यनुमत्यैवदातृत्वं. असंतापदितदनुमत्यैवमेवातंयमपि. पत्यास्तुपत्यनुमत्यैव. मृतेनतस्मिन्वानंशं. ज्येष्ठस्तुसर्वथादेयः. ६. कीतो
 मातापितृभ्यां पूर्ववत्. ७. कृत्रिमो मातापितृविहीनः प्रौढो विप्रत्वादिना परीक्षितः सवर्णाधुनादिलोभेन स्वयं पुत्रार्थिना पुत्रीकृतः. ८. स्वयं दत्तः पि
 तृभ्यां हीनस्ताभ्यामकारणसक्तो वा तवाह पुत्र इत्यात्मानं दत्तवान् पूर्ववत्कृतः. ९. सहोदजः सवर्णजगर्भस्थितो गभिष्ठां परिणीतायां पश्चादुत्प
 न्तः सवोदः पुत्रः. पुत्रसंबन्धान्न कन्यात्वहानिः. किंतु मंत्रवत्स्कारेणैवेति तस्या अपि विवाहसंभवः. १०. अपविष्टः पितृभ्यां तदन्यतरेण वा दोषाभावे
 विभरणं सामर्थ्येन सक्तो जातपित्रादिः सवर्णः पुत्रत्वेन परिगृहीतः. ११. एषु औरसपुत्रस्य पुत्रिका पुत्रस्य चानुपनीतस्याप्यधिकारः. सन्वृत
 चूडस्यैव. पूर्णनिर्वर्षस्याकृतचूडस्यापि तेनापि मंत्रवदेव पित्रोरौर्ध्वदेहिकं कार्यं. अशक्तो त्वग्निदानमात्रं स मंत्रकं तेन कार्यं. अन्यत्वन्यत्र. एवं प
 त्मपि स मंत्रकमग्निदानमात्रमवश्यकं. अन्ये तूपनीता एवाधिकारिणः. द्वादशाविधपुत्राभावे पौत्रस्तदभावे प्रपौत्रः. कालादर्शितु औ
 रसाभावे पौत्रस्तदभावे प्रपौत्रस्तदभावे पुत्रिका पुत्रादय इत्युक्तं. प्रपौत्राभावे पत्नीपतिश्च. कुलद्वये पित्रोस्तन्नेस्त्रीभिः कार्यक्रियान्ते
 तिविष्टुपुत्राणंतुजासुहादिविवाहादिविषयः. असवर्णाविषयमिति श्रुत्वाणि. अत्राविभक्तसंसृष्टविषयेयद्यपि भ्रातुरेव रिक्थाधि
 कारास्ति तथापि क्रियाधिकारः पत्या एव वचनात्. विभक्तासंसृष्टस्य तु रिक्थहरापि सैव. पत्यभावे विभक्तासंसृष्टस्य दुहितारिक्थहरत्वात्.
 तत्रापि संस्कृतैव. अनूढकन्यांतरण रिक्थहरणोपि वचनात्सैवाधिकारिणी. तदभावे दौहित्रस्तद्वत्त्वात्. तदभावे भ्राता तदभावे तत्पुत्रः. यत्तु व
 कृनामेकजातानामेकस्य पुत्रवान्न सवेत्. सुवोस्तास्तेन पुत्रेण पुत्रिणो मनुर्वीदिति मनुवचनं तत्तु तस्य पुत्रीकरणसंभवेऽन्यस्य तत्करणनि
 षेधार्थं न तु कन्यादिसत्त्वे पुत्रत्वप्रतिपादकं. त्रयोदशपुत्रत्वापनेः. तथान्व पुत्राद्वादशायानाहिति द्वादशसंख्या विरुध्यते. किंच पत्नी दुहितर

श्वैव पितरौ भ्रातरस्तथा. तस्मात्तागे त्रजवं धुशिष्यसब्रह्मचारिण इति रिक्थग्रहणं कमबोधकया श्रवत्कृत्वा ब्रह्मसिंहात् पुत्राणां भ्रातृन्तरस्थाननिवेशानुपपत्तिः
 तेषां पुत्रत्वे इतरपुत्रवत्तत्याः पूर्वमेव निवेशो विद्यते. भ्रिताद्धराप्येवमेव. न चैवमपुत्रस्य पितृव्यस्य तत्पुत्रो भ्रातृजो भवेत्. स एव तस्य कुर्व
 तभ्राह्मपिंडोदकक्रिया इत्यादिबृहस्पतिशरादिविरोधश्चिदात्म्यः. जायमानो वै ब्राह्मणस्त्रिभिर्ऋणवान् भवति यत्नेन देवेभ्यः प्रजया पितृभ्यो ब्रह्मचर्ये
 ण क्रुषिभ्य इत्यादिशस्त्रवाधाभिरुत्प्रेष्युक्तदोषनिवृत्तिः. पुत्रकार्यं भ्रातृद्वादशाविधपुत्रभिर्नेनापि भ्रातृसुतेन पितृव्यस्य भवतीति ज्ञापनाय तस्य स
 त्वात्. मुक्तं चैतत्. स्वपुत्रेणैव भ्रातृसुतेनापि समस्तपितृणां पिंडादिनिर्वाहस्य वंशविच्छेदपरिहारस्य च संभवात्. तादृशज्ञापनफलं च भ्रातृ
 पुत्रवतोपुत्रस्य परलोकाधिपतितया इतरदत्तकादिस्वीकारनिरासः. पुत्रसदृशस्य भ्रातृपुत्रस्यैव पुत्रनिधितया स्वीकारउचित इति न्यायसिद्ध्या
 यमर्थो विवनेन ज्ञाप्यत इत्यन्यदेतत्. एवं च पुत्रत्वेनापरिगृहीतानां भ्रातृसुतानां पत्यरादिषु सत्सु पुत्रकार्यमैतदकक्रुणापाकरणकारिणामपि व
 नादवस्थग्रहणोर्ध्वदेहिकाधनधिकार इति सिद्धं. अविभक्तसंसृष्टस्य तु पत्यभावे भ्राता. तत्र सोदरासोदरसमवाये सोदर एव. तत्रापि न्येष्टक नि
 ष्टसमवाये कनिष्ठयक. नानुजस्य तथाग्रज इति निषेधात्. तदभावे ज्येष्ठश्च. तेन च सपिंडीकरणेन कार्यं. कनिष्ठबहुत्वे मृतानंतरस्तदभावे तदनंतरास्यो
 विपक्षे ज्येष्ठबहुत्वे पितृतांतरक्रमणैव. सोदराभावे भ्रातृदरः पूर्ववत्. केचित्तु दुहितृदौहित्रयोरिक्थाधिकारे पि विभक्तासंसृष्टस्य दौहित्रादौ कार्यः. सगो
 त्रसदृशो न गोत्रस्य तदधिकारादित्याहुः. सादरासोदरभ्रातृपुत्रसमवाये पूर्ववत्. तदभावे पिता तदभावे माता. एवं कन्यानामप्यधिकार्यंतराभावे क
 मेणापितरौ. मात्राभावे च श्रुत्याः स्नुषा. तदभावे भ्रातृपतिः. तत्रानुजाग्रजसोदरासोदरासमवाये भ्रातृवत्. तदभावे तत्पुत्रः. समवाये तद्वदेव. तदभावे पितृव्य
 तत्पुत्रादयः सपिंडाः. तदभावे सोदकाः. तदभावे गोत्रजाः. तदभावे मातामहमातुलं तत्पुत्रादयो मातृसपिंडाः क्रमेण. तदभावे तसोदकाः तदभावे स्वबंधवः त

अ. नि.

दशावेपितबंधवः तदभावेमातृबंधवः स्वपितृषसमातृषसमातृलसुताः स्वबंधवः पितुः पितृषसमातृषसमातृलसुताः पितृबंधवः एवंमातृमातृषसमातृषसमातृलसुताः तदभावेमातृबंधवः तदभावेआसुरादिविवाहोदासवर्णाः तदभावेपरिणीताऽसवर्णाः तदभावेऽवस्थापिधुआव्यतिरिक्ताः तदभावेशिष्य
 तदभावेऽवस्थापिधुआव्यतिरिक्ताः तदभावेशिष्य
 सवर्तस्य तदभावेसखाः तदभावेसंधातातर्गताः तदभावेविप्रस्ययः कश्चिद्धनरः सः तद्विप्रस्यतुराहाधनं गृहीत्वानेन धनेनान्यद्वाराकार
 मीयः सुभूषणाभातेन धर्मपुत्रः कार्यः अथक्रियास्तदधिकारिणः अनूदायाः पिता तदभावेपुत्रादिः उदायास्तु पुत्राभावेपुत्रिकापुत्रः
 दशावेसपत्नीपुत्रः तदभावेपुत्रजायाः प्रपौत्राताः तदभावेपतिस्तदभावेदुहितदौहित्रौक्रमेणः तदभावेपत्यभ्रातातदभावेतत्पुत्रस्तदभावेतत्पुत्रा
 तदभावेपितृभ्रातृतत्पुत्रादयः पूर्वोक्ताः मध्येषांपुत्रासोनि धानेकमेतत्तदसपिंडीकरणपर्यंतं क्रियाया एव न त्वन्येस्तत्कार्यः अन्यथातदपि तत्र
 सपिंडादिभिर्न पतिर्दाहमारभ्याशौचमध्यक्रियाः कार्या एव ता एव पूर्वा इत्यन्यते ततएकादशाहमारभ्यसपिंडीकरणांतमध्यमाः तास्वनिय
 मः तदभावेसंवत्सरिकाद्यानुत्तरास्तानकार्या एव इदं च तदीयधनाग्रहणे तद्ग्रहणे तु तैरप्यवश्यं मध्यमोत्तरा अपि कार्याः राक्षसुतधनस
 त्वे एव तत्तद्वाराकारणाधिकारो नान्यथा तद्व्यतिरिक्तानां तु तस्य धनाभावेपि स्वधनेनैव पूर्वक्रियाकरणमावश्यकं तद्व्यंगृहीत्वा तत्प्रेतका
 र्याकरणे तद्वर्णवधप्रायश्चित्तकार्यः पुत्राद्यैर्वाहसंतस्य तैर्दौहित्रतननयैश्च तिस्रोपिकार्यास्तद्वनग्रहणसत्वेऽसत्वे च तत्रास्तीणानुत्तराः क्रिया
 नृनान्येव नदशीदौ भर्तृपिंडेनैव निर्वाहात् पूर्वमध्यमास्तुष्टभगवः स्त्रीणांपुत्रपत्यभावेतदुत्तरक्रियाधिकारिभिर्दौहित्रादिभिरपि सपिंडीकरणरी
 तैव कार्याः सपिंडीकरणमुत्तरासां तदभावेप्येकोद्विष्टविधिना वार्षिकं कार्यमेवेति दिक् इति दाहादधिकारिणः दाहश्चाहिताग्नेस्त्रेताग्निना

न

तत्राहिताग्निदंपत्योयः पूर्वमृतस्तस्येवेताग्निना पश्चात्तस्यलौकिकाग्निना सचकपालाग्निः अग्निवर्णकपालेकारीषादिनाजातोऽग्निः कपालाग्निः निर्म
 थ्याग्निना तदहोमुख्यः आहिताग्नेर्ज्येष्ठयापत्न्याविद्यमानायां कनिष्ठायाः पत्नरमे मरणे तदाहस्त्रेताग्निना निर्मथ्याग्निना वावेकल्पिकः अना
 हिताग्नेर्गृह्याग्निमतस्तु गृह्याग्निना अग्निमतो वृक्षवारिपञ्चकपालाग्निना कपालाग्नाविभूर्भुवः स्वः स्वाहत्याज्याहुतिर्हुत्वा देहेतः अनुपनीता विवाहि
 तवालकन्ययास्तु पाग्निना सर्वपामाहिताग्नेर्लौकिकानां लौकिकाग्निना वा तत्रवडालाभ्यादयः प्रागुक्तास्त्याज्याः श्रूराहतेधुनादिना प्रेतकार्ये तत्कृत
 कर्मणा प्रेतस्य प्रेततन्निवृत्त्यभावाः शूद्रस्य च त्रयदायः मृतशरीराभावेऽरुद्रा संस्कारः तेषामप्यभावे पालाशप्रतिकृतिदाहः सवेदाशौचमध्यतदतच्छे
 पोवशुधिः तत्रचदिनशोधः संभवे कार्यः कालांतरे क्रियमाणे तु संशोध्यमेव तत्र गृहीताशौचपत्नीपुत्रयोः पूर्णमेवाशौचं गृहीताशौचयोश्चिरात्र
 द्वादशवर्षव्रतीश्चात्तरदाहपुत्रादीनां सर्वेषां चिरात्रमिति कल्पेदुमः तत्र संवत्सरापूर्वक्रियमाणे उत्तरायणे श्रेयान् तत्रापि कुरुपक्षः तत्र नक्षत्र
 चादशी च नृदशी दिनयान् वज्रयेत् शुक्रशनेश्च गौवाराः भरणी कृतिकारोहिणी त्रिपादाश्लेषा दीर्घा ज्येष्ठा मूलमघा धनिष्ठा उत्तराषाढा दिपं च कषिपुष्क
 राणि च त्रिपुष्करश्च विषमचरमा धिष्ण्या अश्लेषा तिथिर्यदि सुरगुरुशनिश्चमापुत्राणां वा सरेतदा त्रिपुष्करः सचवर्षा नष्टे हते च त्रिगुणफलदः द्यौ
 र्मेगेदिपुष्करः सोपि सान्यः व्यतीपातवधतिपविद्याश्च विष्टिचतुर्थाष्टमद्वादशरुच्वंशश्च रोहिणी मृगशुभ्रपूर्वेतिरावित्रा विशारवा नरा धापूर्वा
 पाटोत्तराषाढा निवेतिपद्दुष्टानि संभवत्याज्यानि भौमवारोपि सान्य इत्यन्ये गुरुशक्रास्तपोषमलसामाः सर्वथा सान्याः मन्वादि युगादिसंक्रां
 तिदर्शपुनः किमपिशोध्यं नंदरायां शुकेन तु दर्श्यां विजन्मप्रत्यरि नक्षत्रेषु चोद्विष्टमतिनिषिद्धं साक्षादकादशाह तु नकोपि निषेधः युगादि
 मन्वादि संक्रांत्यामास्यासु प्रेतकार्येषु न संस्कारेन किं विच्छेद्यं साग्नेकस्य पर्णशरदाहकृते पश्चात्तद्देहात्पण्यशरदाहैर्धधका

शानिनिर्मथ्यतंदहेतुः तादृशकाशालाभेयथाकथंविद्वद्भातदक्षिणमहाजलेक्षेमं. एवमन्येषामपिबोधः. पतिपत्न्योरेकास्मिन्कालेदहननेप्रतिस्मान
वर्णानां सधर्मणां पत्नीनां पत्या सह दहनं कृत्वा दक पिडादि कर्मपि पूर्वपृथक् कार्यं. असवर्णानां च दहनमपि पृथगेव. सर्वगणिसमानधर्मणां
सपत्नीनामपि सहैव दहनं कृत्वा दक दानादि ज्येष्ठादि क्रमेण पृथक् पृथक् कार्यं. असवर्णानां तु दहनमपि पृथगेव. पिता पुत्रयोः सवर्णयोः सभा
नधर्मणोः कपालाग्निना दास्यो दीहः सहेव. उदकादि पितृ पूर्वपृथक् कार्यं. असवर्णानां समानधर्मणोस्तु सर्वपृथगेव. भ्रातृणामपि तथा भूतानां
सहदाहः उदकादि ज्येष्ठ पूर्वपृथगेव. असवर्णादीनां तु सर्वपृथगेव. पुं बालानां भ्रातृणां स्त्री बालानां च दहनं खनने चैव. सत्रा सहैकचित्सा
राहणं सर्वजाति स्त्रीणां पतिव्रतानां उचितं प्रशस्तं. दिनेकगम्यदेशं वा साध्वीवित्कृतनिश्चया. न ह्येतन्मनंतस्यायवदागमनं भवेत्. तृतीय
दि उदकमायामतेभर्तृखेदिजाः. तस्यास्तु मरणार्थी यस्तु पयै देकरात्रकं. क्षत्रियादीनां देशांतरमृतपतौ पृथक् चित्यामन्वारोहणमपि. त
च्च तत्पादुकाद्यमुरसि निधाय कार्यं. पृथक् चित्यारोहणं ब्राह्मणानां न भवत्येव. एकचित्यारोहणं च सवर्णानां भवत्युत्तीर्णां. असवर्णानां यास्तु
पृथक् चित्यारोहणमेव. इदं च गर्भिणी बाला पत्यास्तु निकरजस्वला पतिताव्यभिचारिणी भर्तृदुष्टभावाभिर्नकार्यं. तत्रान्वारोहणं त्रिदिनमाशौ
चं. रजस्वला यदि देशकालवशादिना तदेवानुगम्यति तदा तद्विप्रतीक्षते तदा सा एकद्वौ पतिरिति त्रिदिनमाशौचं. तत्रान्वारोहणं त्रिदिनमाशौचं
निवृत्तौ पंचमृतिकाभिः शौचं कृत्वा दिनक्रमेण त्रिंशद्विंशतिर्देशा गादत्वा विप्रवन्दनां पुष्पिलं वा वरोहत्. तत्र सह दहनं पिंडाश्चादौ पाकैकं काले
कथं कर्तव्यं च सवति. पृथक् स पिंडीकरणं च. पृथक् चित्यारोहणे सर्वपृथक्. अस्त्यतु जीवित एव मृतिवन्तं श्रुत्वा क्रियानुगमनं कृतं तदवैधमे

न ज्ञात मरणस्यैवानुगमनादौ निमित्तत्वात्. तस्य च तत्राभावात्. मरणज्ञानमात्रं तु निमित्तं. अनागततद्ज्ञानस्यापि निमित्तत्वात् पत्तेरिमाहः. श्मशानायनीयमानश
वस्मभूदस्य श्मशाने वा हुने वा कुंभे सलिलमादाय पचयंत्येव च. पुण्यं भिरभिर्मन्त्रापोवाचाशुभिलभेततः. तेनैव स्नापयित्वा तु दाहं कुर्यात्पृथक् विधी
ल्लक्तं. स्रतिकोदकास्पृश्येवमेव. श्मशाने हि जहाहेतुचादाय पापराक प्राजापत्यानि स मुच्येन तत्पुत्रादिः कृत्वा प्रेतास्त्रीनि पुनर्विधि वदहत्. तस्मा
वपालाशविधिः. उर्ध्वाधिष्ठापरोधिष्टोमयाधिष्ठेपुष्ट्रयं. अस्त्यस्य स्पर्शने वदते. अंतरालमृतो नैव. खद्वामरणे द्वादश. निगडं भनमृतो पंचदश.
नजकाद्यस्त्यस्य मरणे त्वेकत्रिंशत्कृष्णाणि. अर्धदशधे शवे चितेरस्त्यस्य स्पर्शे तु द्वादश. एवं भक्ताः पुत्रादयः पापिनः पित्रादिः प्रेतस्य प्रायश्चित्तप्रकर
णोक्तं पापयेतयं प्रायश्चित्तं कृत्वा प्रेतं दहेयुः. एवं कृत्वा पिसंभावितपापानी स्त्रीयानां कृष्णयामुष्णिकृत्वा दहनादिकुर्यात्. एवं चित्तैव प्रायश्चित्तकृतदा
हादिव्यर्थमिवति. उभयोश्च तत्रकः. अत्र मरणकाले वैतरणी धेनुः उत्क्राति धेनुदानं गौमृतिलहिरण्याज्ये धान्यमवस्त्र उडरूप्यलवणरुद्रादीनां ति
ल्लपूणिनाम्रपात्रदानान्यवश्यं कार्याणि. तत्करणं विनैव प्रेतो पुत्रादिभिः प्रेतोद्देशेन तानि कार्याणि. देशांतरमरणे पराकद्वयमष्टौ कृष्णा वा कृत्वा द
हत्. तथा दूरदेशांतरगते मरणजीवनयोरनिश्चये पुनः पुनः पर्यालोच्य सर्वथा जीवद्वार्त्तानामश्रूयमाणानां पूर्ववयस्त्वे एकविंशत्यदा दूर्ध्वं म
ध्यमस्ते पंचदशादा दूर्ध्वं मपरवयस्ते द्वादशादा दूर्ध्वं वा प्रायणत्रयं त्रिंशत्कृष्णाणि वा कृत्वा पलाशैः कुशैर्वी प्रतिकृतिकृत्वा दाहाशौचादिका
रः. तत्र विप्रप्रेतं नगरपश्चिमद्वारेण. क्षत्रियमुत्तरद्वारेण. वैश्यं प्राग्द्वारेण. शूद्रं दक्षिणद्वारेण पुत्रादिभिर्निःसार्य सर्वसपिंडसंगोत्रा अनुगमनं कुर्या
त्. अस्त्यतु ग्रामोदरेकमेव द्वारं तत्र तेनैव. तत्रापि दंडनियमोत्थेव. एवं द्वाराभावेऽपि. जीवितस्तु नयनेन दिगादि नियमः. ग्रहग्रामाद्यभिमुखं च प्रेतं नयत्.

अनुगमनं वमुक्तशिखैरधःकृतोपरिवस्त्रैश्चकार्यं ज्येष्ठानुक्रमं च. यो योज्येष्ठः स सप्रथमं योयः कनिष्ठः स सपश्चादितिक्रमेण. शवश्चननोदधयः. निःशो
 षतश्चननदधयः. शवदस्त्रं वशमशामवास्त्रपपरिस्याज्यं. प्रेतस्यकेशश्चननवादिवापयित्वा गंधपुष्पाद्यैरत्नैश्च दधयः. दिनमृतस्य दिवददा
 रुः. रात्रिमृतस्य रात्रिविव. दिवारान्नोवास्त्रितः शवः पर्युषितः. तदाहंपंचगव्येन शवस्नापनं प्राजापयत्रयं च कृत्वा कुर्यात्प्रसक्ते. वपनंतु तदा प्रातः.
 ततो दहाते घटस्फोटादिकुर्मुः. शिलाविपर्ययेऽपि तस्य नावृत्तिः. एवं दहनंतरं नितामप्रदक्षिणमावर्त्य दृष्ट्वा नवक्षमाणा आगच्छंत एकपाषाणैर्व
 दंष्ट्रीहीत्वा महाजलाशयगतत्वात् तत्र शरीरं प्रक्षाल्य वस्त्रं संशोध्य पुनः सचैलं रुमात्वा च मयसगोत्रसपिंडसमानो दकानां मातामह्याः परमगुरोवप्रज्ञा
 दुहितृभगिन्योश्चावश्यं वृद्धपूर्वा दक्षिणामुंभि रवा. अमुकगोत्रा मा प्रेतस्तृप्यत्विति मंत्रेणांजलिना पाषाणेन कृतप्रसिंचयः. अत्र स्नानोद
 कदाने अपनः शोशुवदधमिति मंत्रेण. स्नानमवानेन मंत्रेणेत्यन्ये. स्त्रीणां तु मंत्रो नास्ति. मित्रप्रज्ञा दुहितृभगिनी स्वस्त्रीयया ज्यम्बश्रुतिपाध्या
 यया जकराजमातुलमात् घस्त्रादीनामुदकदानं कृताकृतं. ब्राह्मब्रह्मचारिद्विपतित क्रीवपरवंडिचौराश्च नोदकं दद्यात्. ब्राह्मयथा कालमनुपनी
 व्रतिनः प्रज्ञात प्रायश्चित्ताः. चौदाः सुवर्णतक्षमद्रव्यापहारिणः. ब्रह्मचारिणापि मातापितृपितामहमातामहगुरुर्वायोपाध्यायानामुदकदा
 नं कार्यमेव. तत्तदाशौचं च. द्वितिनस्तु तत्तमाप्युत्तरमुदकदानो विरात्राशौचं च. स्पर्शनवहनदाहपिंडानप्येतेन कुर्यात्. ब्रह्मचार्यपि पित्रादीनां
 कुर्यादेव. अस्य पित्रादिदारे आशौचेऽपि कर्मलोपोनास्त्येव. इदं चोदकदानमेकवाससापसम्येनैव. क्षत्रियवैश्ययोस्तु तदीयमपि. तत्रोदकदानं वप्राश्रुव
 तमाजलदानं कुर्यात्. शरद्वत्वनियमः. उदकदानांतरं पुनः स्नात्वा वस्त्राणि निष्पीड्य नवजातवृणभ्रष्टदेशास्त्रितास्तत्पुत्रादीनां कुलवृद्धाः पूर्वविहासे समा
 आस्थादिवादाहः. स्तमयपर्यंतरा चोदाह उदयपर्यंतं बाहिरवष्टुशास्त्रलभमोहित्वा कुरुनाशक्तौ विप्रानुमत्यानंदव्यालपूर्वगृहगत्वा निवपत्राणि शन

भक्षयित्वा त्वन्माग्न्युदकगोमयमणिप्रवालदीनमैगल्यानयथा संभवं स्पृष्ट्वा द्वारे अभिपदं निधाय गृहं प्रविशेयुः. निवपत्रभक्षणं कृताकृतं. तत्तद्धिने उपवसेयुः. तत्राश
 कौचीतेनाकोनामावितलब्धेन वान्याग रूपकानैकेन वरविश्यान्नेन वर्तनं. तत्राशौचं मावन्माषमांसापूपमधुरलवणपुण्ड्रतांबूलक्षाराणि वर्तयेत्. क्षाराणि च
 तिलमुद्रादितेशोव्यसस्ये गोधूमकोद्रवो. धान्यकंदवधान्यं च शमीधान्यं तथैक्षुवं. स्विताधान्यं तथा पुण्यं मूलं क्षारगणः स्मृतस्तुक्तानि. केचित्तो धवं स
 ह्यमित्याहुः. स्त्रीसंगादर्शदर्शनादिद्यूतादिहसनसंतोषादेनोच्चासनानि नित्यं जयुः. बालवृद्धातुरवजैतृणानि मितकटाशस्तीर्णाभूमावेव पृथक् पृथक् श
 यीरवासींश्च. तर्कलाघास्तीर्णायो. मार्जनादि रहितमेकज्ञाने. अस्ति संवयनाद्धर्ध्वपुत्रव्यातेरिक्तान्वाशय्यासनादिभोगोस्त्येव. स्त्रीसंगस्तु न. अस्ति सं
 वयनं दहादिनादारभ्य प्रथमे द्विदितीये तृतीये सप्तमे नवमे वा गोत्रजैः सह स्वस्वगृह्याक्तप्रकारेण कार्यं. तत्रैकादहपिपादत्रिपादनक्षत्राणि दातुं जन्मनक्षत्र
 च वन्यं. पालशास्त्रिदाहयोः सप्तः संवयनं. यद्वा विप्रस्य चतुर्थे क्षत्रियस्य पंचमे वैश्यस्य नवमे शूद्रस्य दशमोर्ध्वं. तेषां गंगाभसि प्रक्षेपः तीर्थान्तरं वा
 अरण्ये वक्षामूले निरवनेनैव. अस्तीन्यन्यकुलरुत्सुपनीत्वा चोद्रापुष्पांश्चरेत्. दययान्यस्यापि नमने तु पुण्यमहत्. आशौचमध्ये स्वगोत्रजैः सह भोक्त
 व्यंतश्च दिवैव. भोजनं च पाणिपुपात्रेषु मज्जयेषु पर्णपुटेषु वा कार्यं. दाहदिनादारभ्य दशापिंडादशादिनां दशास्तीर्णभूमौ देया अमंत्रकः. अनुपनी
 तानां केवलायामेव भूमौ. क्षत्रियादीनां तु नवादिनां तैव. दशमस्त्वाशौचात्सदिने. प्रथमे हनिमादेशो मः कर्त्ता यदुत्तरीयादिदशाहृततदेव. एतस्म
 तमव्यत्यययतो व्यत्ययस्ततः पुनरावृत्तिः. तत्र तदुलामुख्याः. तद्विषयं फलमूलशाकतिलमिश्रसक्तवोपि. एषु शास्त्रेषु पितृशब्दस्वभावात् न शब्दः पुष्पधूपदी
 पदानादो मंत्राश्च न पठनीयाः. अशौचं चतुर्थमेकः द्वितीये चत्वारः तृतीये पंचनेत्रकमावोध्यः. पत्न्याः कर्त्तृत्वे रजोदशनिजात तदेते कुर्यात्. कर्त्तृत्वा
 स्थान्येन सर्वा क्रिया वर्तनीया. पिंडदानादौ प्रसक्तंतरा दर्शपाते मातापितृव्याति विज्ञानां सर्वदशाहृत्य माहृत्य तत्रैव समापनीयं. मातापितृविषये तु म
 र्मुध्य दर्शपाते यावदाशौचमन्यत्रैव पिंडदानं नापकर्षः. विरात्रात्परं दर्शपाते तु अन्येषामिव तयो रप्याहृत्य सर्वतत्रैव समाप्य. अस्ति स्तुस्वस्वाशौचा
 तएवेति. मदनं पारिजातयोस्तु त्र्यहोर्ध्वमपि दर्शपाते न पित्रास्तत्र समाप्तिरसने स्फुक्ततदयक्त. दशांतराद्या व्यवस्था. दशाहं प्रेतपिंडावदस्त्राः स्ना

वन्दते त्रिरात्रं उपनीतौ हि विभागिने यमरणे त्वेवं अनुपनीतयोस्तु तयोः पक्षिणी. आचार्यादीनां ग्रामांतरमरणे पक्षिणी. अनुपनीतौ हि त्रिमातुल्यो ग्रामांतर
 रत्नानि. अतिनिर्गुणयोश्च उपनीतवैदाध्यापक आचार्यः स्मार्तकर्मनिर्वाहकोप्याचार्यः इति स्मृत्यर्थसारे. अष्टपुत्रामरणे पित्रोस्त्रिरात्रं. ग्रामांतरमृतो
 पित्रोः पक्षिणी. तद्भवति तत्पुत्रिणानां कर्तुं इति स्मृत्यर्थसारे. तद्भवति तन्नामपि पितृव्यादीनामकाह इत्यन्यत्र. तत्रोक्तमत्रापि मूलं निम्नं. भ्रातृणां पक्षि
 णी. स्वर्गहमग्निनीमरणे त्रिरात्रं. ग्रामांतरे एकाहः. अगुणवत्यामेकग्रामे एकाहः. ग्रामांतरे स्नानमिति स्मृत्यर्थसारे. अस्य तन्निर्गुणायामेकग्रामे पितृ
 नमेव. संस्कृतमत्र मरणे भागिनी अपेक्षे. अष्टपुत्राः पित्रोर्मरणे त्रिरात्रं भ्रातुः पक्षिणी. स्वर्गहमरणे त्रिरात्रं मिति पञ्चीतो. ग्रामांतरे एकाहः स्ना
 दि. पितृमहपितृमरणे स्नानं. अन्यत्रां मोक्षपुत्रादिष्वष्टाहः पक्षिणी शब्दार्थस्तु पितृमरणे आगामिवर्त्तमानानां ह्ययमुक्तो मध्यग
 तातत्रिः त्रिरात्रमरणे मेवमेव विज्ञाने चरादयः. हरदत्तस्तु सारो त्रिरात्रं वाहारात्रमिहाह. अतएव क्षीस्वामी निशाद्यगतादिस्तोप्येवमिति.
 नाद्यवस्तु अत्रत्यानां अपि मरणे पित्रोस्त्रिरात्रमेवाह. काष्ठोजिनिबलात्. मातुल्ये स्वर्गहमृतो त्रिरात्रं अन्यत्र पक्षिणी. एकरात्रं तु पुनीतमरणविषयं
 भ्रातृणां विषयं ग्रामांतरमरणविषयं. मातुलानीमरणे पक्षिणी. मातामहीमरणे प्येवमेव. एवमेव सापत्नमातृतद्भातृद्विनिर्गुणतदपसंघा
 शौचं. पितृपत्न्यः सर्वा मातृतद्भातृतरो मातुलास्तद्गुणिन्यामातृघसारस्तद्गुहित रश्च भगिन्यस्तदपत्यनिभागिने यानीति तु मृतस्मरणान्न. तन्नि
 त्तमनत्रायश्चित्तस्य तत्र परिणयनतदुपगमादिभ्याश्चित्तस्य तदाशौचादेस्तत्तापि पुंस्यन्वातिदेशं करोति. अत्र प्रथमवाक्ये यन्निरूपितं तत्प
 त्तमातृवंतं प्रत्येवाशेषसापि पुत्रातिदेशो न तु त्रं प्रत्यपि. एवमेव तत्कन्यानां भागिने यत्त्वातिदेशो न तत्कन्यायां भागिने यीकन्यात्वं. मातृघ्ननवानि
 कमिति सिद्धांतात् प्रत्येकप्रयोजकत्वात् स्पष्टं वैदं संस्कारदीधितौ कौस्तुभे विवाहप्रकरणे इत्याहुः. पितृघ्नमातृघ्नोः पक्षिणी. स्वर्गहम
 रणे त्रिरात्रं. उपनीतवधुत्रयमरणे पक्षिणी. अनुपनीतमरणे निर्गुणमरणे वा एकाहः. स्वर्गहमरणे त्रिरात्रं. वधुत्रयं च. पितुः पितृमसुः

पुत्राः पितुर्मति घसुः सुताः. पितुर्मतुलपुत्राश्च विज्ञेयाः पितृबांधवाः. १ मातुः पितृमसुः पुत्रा मातुर्मति घसुः सुताः. मातुर्मतुलपुत्राश्च विज्ञेया मातृबांधवाः.
 २ आत्मपितृघ्नः पुत्रा आत्ममातृघ्नः सुताः. आत्ममातुलपुत्राश्च विज्ञेया आत्मबांधवाः. ३ अत्र पुत्रग्रहणं कन्यानामप्युपलक्षणं. पितृघ्नो
 दिकन्यानामप्युपलक्षणं इति कश्चित्. यत्तु पञ्चीतो पितृमहयोर्मातामहयोश्च भागिनीयस्तासां मरणे तत्प्रजानां मरणे पित्रोर्मातुलमरणे तत्पत्नीम
 रणे पितृमहमरणे च अष्टपुत्राः पितृव्यमरणे च कन्यायाः पक्षिणी. एषां स्वर्गहमृतो त्रिरात्रं मिति युक्तं तन्निर्गुणं. स्वर्गहमरणे मातुलमरणे वदा
 शौचं. श्यालक उपनीतः निवृत्तसंबंध उपकारिणि वा एकाहः. निवृत्तसंबंधे उपनीते निर्गुणे वा स्नानमात्रं. ग्रामांतरे प्येवमेव. १ मातृकसुतस्नानं. श्या
 लिकानामप्येव. श्यालक इत्यत्र पुंस्त्वस्या विवाहितत्वादिति कश्चित्. जामातृमरणे स्नानं. यत्तु स्वर्गहमृतो जामातृमरणे त्रिरात्रं अन्यत्र पक्षिणीति प
 ङ्गीता युक्तं तन्निर्गुणं. आचार्यस्य भार्या सुतयोर्मरणे एकरात्रं एकग्रामे त्वनयोः पक्षिणीति स्मृत्यर्थसारे. उपनयादवन्ती तत्संस्कारपूर्वकं वैदा
 ध्यापको मंत्रोपदेशकश्च गुरुस्तन्मरणे आचार्यवदशो न्वमिति स्मृत्यर्थसारे. उपाध्याया नृत्तान् योर्मेतावेकाहः. वैदके देशाध्यापक उपाध्या
 यः वैदंगाध्यापकः सङ्घात्राध्यापकश्चान्वानः. शिष्यस्यानिवृत्ताध्ययनस्य बहुकालमधीयानस्य उपनीयाध्यापितस्य त्रिरात्रं गुरुणा का
 र्यं. निवृत्ताध्ययनस्य पक्षिणी. स्वल्पमधीतवत एकाहः. एकस्मादुरोर्बहुकालं सह वैदमधीयानः सहाध्यायी. तन्मृतो पक्षिणी. कर्त्तु
 नि अनिवृत्तकर्मणि बहुकालं श्रोतस्मान् कर्त्तुं विवाहकग्राममृतो त्रिरात्रं. ग्रामांतरे पक्षिणी. अन्यथेकरात्रं ग्रामांतरे एकग्रामे पक्षिणी.
 याज्यपत्न्यां मृतायां तु नाशौचमिति शेषाध्यायेतृतीयपादद्वित्वबहुत्वसाधिकरणे शास्त्रदीपिकायास्पष्टं. श्रोत्रिणे

समानग्रामीणे मैत्री प्रतिवेश्यादिना संपन्ने त्रिरात्रं. असंपन्ने एकाहः. एकतरविशेषणमात्ररहिते पक्षिणीति स्मृत्यर्थमात्रे. सुमित्रमरणे पक्षिणी. असवर्णमित्रस्नानं. स्मृत्यर्थसारकृतस्तु भगिनी भ्रातृ मित्रजामातृ दाहित्रभागिनयश्चालकतस्तु तस्य सवर्णपुसद्यः स्नानं मित्राहुः. तेन सापत्न्यभगिण्यादिमरणे पिभगिनी मरणवदवाशोचमिति तदाशयोक्तुम्यत इत्याहुः. अतएव सक्षेत्रजादिपुत्रातेषु मृतपुत्रादीजिह्वेभिर्णोः प्रतिलोमभिन्नमभिन्नारितानुपत्तीपुत्रसूतासु मृतासु च पूर्वोपरपत्यास्त्रिरात्रं. पित्रादन्तालुयाकन्यास्वातंत्र्यादन्यमाश्रिता. मयंश्रितवतीभूयस्तस्याशौचं त्र्यहं त्र्यहं. मृतायां वा प्रसूतायां नान्येषामिति निश्चयः. कामादक्षतयोनिश्चदन्यगत्वासमाश्रिता. तदा तस्य सगोत्रासायत्वाश्रितवती स्वयं. अर्थात्क्षतयोनिः पाणिग्राहकगोत्रेव. पितृवैश्रनियमाश्रितजपश्यसंस्कृता. प्रसवे मरणे तज्जमाशौचं नोपशाम्यतीति शंखः. असपिंडदत्तकीतयोर्मरणे चैव. पितृपतिसपिंडानामेकाहः. दत्तकस्य पुत्रपौत्राणां जनने मरणे वा सपिंडानामेकाह इत्येके. असंनिधाने असवर्णत्वेनापि पितृपत्योरेकाहः तदा सपिंडानां स्नानमात्रं. पित्रादिमरणादावपि दत्तकादीनां त्रिरात्रं. सपिंडस्यैव दत्तनादिना पुत्रीकरणे तु परस्परं दशाहं व. भिन्नपितृकसोदरे जाते एकाहः. मृते त्र्यहं. स्वगृहे उदासीना सपिंडमरणे एकाहः. स्वस्वामिकगृहे सपिंडमरणे एकाहः. स्वाधिष्ठितस्वस्वामिकगृहे उदासीना सपिंडमरणे त्र्यहमिति माधवद्विती निर्णयसिद्धौ. आशौचप्रयोजकसंबन्धिनस्त

गृहमृते त्रिरात्रं. मंडलाधिपतिमरणे एकाहः. देशाधिपतौ स्वग्रामाधिपतौ च सज्योतिः. दिने मृते दिनं रात्रौ मृते रात्रिरिति. इदं चत्वार्यादीनां त्रिरात्राद्याशौचमन्यस्मिन्तं तेष्वेकैरिति. यदा तु तेनैवां तेष्विः क्रियते तदा दशाहं वा. ग्राममध्यगच्छवत्तिष्ठति तावद्ग्रामस्याशौचं. गृहे पञ्चादौ मृते चैव. एवं द्विजगृहे शुनिमृते गृहस्य दशरात्रमाशौचं. शूद्रमरणे मासं. पतितमृतौ द्विमासं. म्लेच्छादिमृतौ मासं चतुष्टयं. तदुक्तं यो द्रव्यशुद्धो विक्ष्यते. दासानां स्वामिमरणे स्वजातीयशौचं. मृते स्वामिन्यात्मीयमिति विद्युस्मरणात्. सपिंडमरणे स्वामितुल्यमाशौचं. प्रतिलोमदासादेस्तवाशौचाभावएव. अनुलोम्यदासानामिति विद्युक्तेः. दासाश्च गृहातकी तल्लब्धदायापाने अकालान्नभूतस्वाम्याहितमहर्णमोक्षितयुद्धप्राप्तपराजिततवाहमित्युपगतदास्युद्धाहेन प्राप्तदासलक्षणं दास आत्मविक्रयप्रव्रज्यासिंहताश्चेति पंचदश. युद्धमूर्धिमृते सद्यः शौचं स्नानमात्रं. अंत्यकर्मपितृकपुत्रसत्वे. पुत्राद्यभावे न तदपीत्याहुः. यस्तु युद्धसत्तेन कारकांतरमृतस्तस्याप्येकदिनं. असंनिधाने स्नानमात्रमिति माधवः. यस्तु नोरादिभ्यागोस्त्रीब्राह्म

आ. नि
१०

गणरक्षार्थं प्रवृत्तस्तैर्हृतस्तस्याधिकदिनं. अहादूर्ध्वं युधस्तस्य मरणे पराश्वरकृते युद्धे छलेन एतेन विरात्रं. सप्त रात्रादूर्ध्वं दशा
रुमिसाहुः. सुद्वहतस्य सद्यः शौचं तत्र पत्न्या पृथक् निस्यामन्वारो हणेन कृतं तस्यास्त्रि रात्रमाशौचं तत्र विषये भर्तुरपि त्र्यह
णपिंडदानं. एकवितो तु तस्या अपि सद्यः शौचं. एवमन्यत्रापि. भर्तुराशौचोत्तरमन्वाहरो णे. अहमेव तस्या आशौचं. सद्य
मनेतु पूर्णमेव. सर्पसंस्कारादिकृतां त्रिरात्रमाशौचं. प्रयोगादोक्तान्यमरणे सद्यः शौचं. घायश्चित्तार्थमन्यदिना मर
णे त्वेकरात्रं. अनिकित्यमहारोगपीडितानां तथा मरणे त्रिरात्रमिति. जटमल्लविलास. अत्र त्रिरात्राद्याशौचं निमित्ता
चार्यमरणादवतिक्तां ताशौचं नास्ति त्मानोदकद्वानेस्त एवेति रुद्रधरः. त्रिरात्रादिमध्ये तु ज्ञाने तु स्वशेषेणैव शुद्धि
बोद्ध्या. क्षेत्रजादिष्वेकादशसु पुत्रेषु जातसंतानेषु मृतेषु च मातापित्रोस्त्रिरात्रं. क्षेत्रजादीनामपि मातापितृमरणे त्रि
रात्रं एकमातृकयोर्भिन्नपितृकयोर्भ्रात्रोः परस्परं जननमरणयोः स्वमातृजात्युक्तं संपूर्णाशौचं. तयोर्मरणप्रसवे
च पितृस्त्रिरात्रं. तत्संपिंडानां तयोर्मरणे एकरात्रमाशौचं. हीनवर्णागामिनीपुंभार्याश्चाशौचं भावः. उप
सर्गमृते सद्यः शौचं. यस्य विस्फोटकावहिन गताः स उपसर्गमृतपदवान्यः. ततः परं व्रणणाकप

१०

रंपर्यामृते अहमिति वर्द्धमानोपाध्यायाः. अग्रिमैरु प्रपतेन वीराध्वन्यप्यनाशते दीक्षितानां च सर्वेषां सद्यः शौचं विधीयते कारागृहं बहुस्य तत्रैव मरणे एकरात्र
माशौचं. इत्याचार्याद्योशौचं. इदं च शौचमाहिताग्नेस्तु परमे संस्कारदिवसप्रभृति त्रेधाक्षिप्य पर्यंतं प्रेतकार्यमप्यस्यैवमेव. अनाहिताग्नेस्तु मरणदिवसप्रभृति सं
चयनं तु प्रथमे द्वितीये द्वीसादिना विहितं भूयोऽपि संस्कारदिवसप्रभृति. अनाहिताग्नेऽपि त्रिदेशांतरमृते तत्पुत्रादीनामासंस्कारो पक्रम्य दक्षौचं नास्ति
स्वसंस्कारदेवसद्यः शौचं. तस्यैव संपिंडानां दशगहाद्याशौचं भवत्येव. उचितं त्रेधाक्षिप्य तत्स्वचाशौचं भवत्येव. अनाहिताग्नेस्तु दशान्तरमरणे उ त्रिक्तां ताशौचं पूर्वोक्तवत्
यामरणश्रवणानंतरमेव कार्यं. अनाहिताग्नेस्तु द्वादशे दिने आस्थियाकाश्यादिविधिना. पुनः संस्कारे पत्नीपुत्रयोर्दशगहाद्येन संपिंडानां त्रिरात्रं. देशांतर एव संतिष्ठतपुत्रादि
ना तस्मिंस्कारकरणे तु प्रागुक्तमेवात्रिक्तां ताशौचं. अतिक्रान्ताशौचमध्ये चतुर्दशदिने पुनः संस्कारे पत्नीपुत्रयोर्दशगहाद्येन संपिंडानां स्नानं. त्रिरात्रं पुनः संस्काराभिरनंतं पु
नः संपिंडानां निमित्तं केचित्. आशौचानंतरं पुनः संस्कारे तन्निमित्तं ४० दिने पुनः संस्कारे पत्नीपुत्रयोस्त्रिरात्रं संपिंडानां प्राग्वन्मतेषां. पत्नी संस्कारे पत्न्युपवस्य पुनवते संपत्त्या
परस्परं वैवर्धनं तस्मिंस्तथैव सद्यः सद्यः त्वहात देशगतस्य जीवितमरणाभ्यंतरं निर्धारणं भावाद् द्वादशवर्षादिप्रतीक्षया प्रतिरुतिराह. क्रियते तत्रापि पत्नीपुत्रयोर्द
शगहाद्ये त्रिरात्रमित्यपि केचित्. संपिंडानां तु त्रिरात्रमेव प्रतीक्षा च मातापितृविषये पंचदशवर्षाणि अन्येषां तु पूर्ववत् २१ मध्ये २५ इति. इयमपि प्रतीक्षा बहुशोभ
त्यादिभिः पर्यालोच्य मरणानिश्चये अत्र द्वादशादिवर्षप्रतीक्षया नर्यावर्द्धिभ्युक्तं संस्कारानंतरं स्नातवत्पुत्रादीनां न कर्मलोपः. आशौचप्रवृत्त्याभावात् इति स्मृत्यर्थ
त्वात्. मरणदिनादारभ्य दशगहातः पुनः संस्कारे तु सर्वेषां कालशेष एव. अत्र मृत्युशौचे सर्वेषां कर्मलोपः स्पृश्यत्वेन यत् स्वस्वाशौचं त्रिरात्राग्राह्यं स्पृश्य
तादृशं तच्च मृतानां स्पृश्यताया इत्यादिनां सर्वे कृतिनिमित्तं. अत्र रात्रौ मरणे रात्रित्रये वा विभज्य पूर्वभागाद्वैमृते पूर्वदिनं अंशे तत्रा मिति मता दशरात्रा
नात्पूर्वदिनं पूर्व उदयादूर्ध्वदिनं पृथक् इति स्मृत्यर्थत्वात्. तत्र रात्रौ मरणे तत्रात्रादूर्ध्वदिनं तत्रात्रादूर्ध्वदिनं तत्रात्रादूर्ध्वदिनं तत्रात्रादूर्ध्वदिनं तत्रात्रादूर्ध्वदिनं तत्रात्रादूर्ध्वदिनं
मध्ये जनां नारातेने समे स्वत्येकैवापूर्वदिनं त्रिरात्रं. मरणाशौचमध्ये मरणाशौचजननाशौचयो रन्यतरास्त्रि सप्त स्वत्येकैवापूर्वदिनं त्रिरात्रं. अहाद्यह
शौचमध्ये अहाद्यंतरात्तत्तरमेवति मोदहृदतादयः अन्ये तु तत्रापि पूर्वदिनं शुद्धिमाहुः. तथैकस्मिन् दिने सजातीय स्वत्येकैवापूर्वदिनं त्रिरात्रं

आ. नि. योवा स्वाकार्यं धेत्तुने एव आशौ वा भावमिच्छति तस्मादिनाशौचं दीक्षितानां दीक्षायामेव न संवितावरणो न संस्वीययज्ञसंबन्धिकर्मणि अवभृत्स्नानात्
 नाशौचं स्नानमात्रं तु कर्ममध्येपि एवंविधोऽप्युपसर्गो राजायाह स्वदेशस्य भ्रंशोऽप्यस्ति ते विद्यमाने वा तच्छास्यार्थं शान्तिकर्मणि च नाशौचं अत्राभावे कुटुंब
 पीडा रूपं पदितं पुनश्चाप्यप्रतिग्रहादि च नाशौचं एवमनेकं वेदशास्त्राध्ययनवतस्तदध्ययने चिरानध्ययने विस्मरणप्रसंगात् इदं यद्वरपविस्मरणप्रसंगो सदा
 रम्यैव वैद्यस्य नाडीस्पर्शनाशौचं तां विना गत्यभावे आर्याधिकेरेदं एवंतु पविष्येपि बोध्यं गत्यंतरसद्विहितं राज्ञेयं धादेः पूर्णमेवाशौचं स्वशरीरेण कर्मवृत्ताः कपु
 वः सपकारकं भकारनिर्णयकाद्यास्तेषां बासी कर्त्तव्यादि व्यवधानेन कर्मवृत्तास्तत्कारिण्यकारणाः विधिनिक्षेपान् च तत्तत्कर्मणि नाशौचं एवं राजायाह स्नानात् पितृका
 आहुरायां व्याध्याधुपशमार्थं दातादेव प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं
 आहूचप्रारब्धेनाशौचं सर्गादपि प्रारब्धे प्रारब्धेनाशौचं यद्दे संकल्यो व्रतसंयोगः नादीश्राद्धं विवाहादौ श्राद्धे परिकपरिक्रिया पारपरिक्रिया पाकारसः सत्रं चतुर्व्यमव
 तत्रवरणाभावात् वरणं च तदुपकीर्तं तेन मधुपर्कसूत्रं माशौचं प्रसवेति केचित् आदिपदेन नादीश्राद्धं वत कर्ममात्रग्रहणं श्राद्धभोक्तुस्तु शास्त्रीयनिमंत्रणो नरं श्राद्ध
 कर्मसमाप्तिं यावत् कर्मणि नाशौचं पुनः प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं प्रारब्धेनाशौचं
 शौचं आकाशिकं तीर्थप्राप्तौ च तत्कर्मणि नाशौचं अर्थवात्रायामपि प्रसूते कृते नाशौचं यात्रामात्रकर्मणि पुरश्चरणं जपः स्तोत्रपाठः अविच्छेदेन संकल्पित
 हरिवंशप्रवणादि च तेन प्रारब्धेनाशौचं आरब्धेषु विवाहादिप्रसंगेषु च अत्र सर्वत्राशौचं भावो न न्यगति कृत आर्षोचिद्वयः कन्याया अध्यापितुं मुद्रांतीतराभा
 वे कूशमंडहोमादि पूर्वकं विवाहप्रारंभोपकार्यः तत्र विवाहादि आभ्युदयिके जाते तदनेन माशौचं पतिते पूर्वसंकल्पितं वा प्रणयं पथक कृतं असंगोत्रैः स्वयं
 भोक्तव्यं मन्त्राभ्युदयिकं दातुं भोक्तुं तावन्नानि सत्तकीनस्य शैले विवाहादेरन्यत्र भुजानेषु तत्राप्यपृथक् कृतान् भोजनं त्रियमाणे अंतराशौचं वशिष्ठसूत्रा
 न्यगेहोदकाचोताः शुद्धाविप्राः एवं मन्त्राग्निरक्षत्रभोजनादौ पूर्वसंकल्पिता भविष्ये द्रष्टव्यं कालनियमाभावे तु स्तोत्रहरिवंशप्रवणौ च इयमेव रथयात्रा
 द्युसवनाशौचं शिवपूजायां च नाशौचं वरप्राणपरिसंगः शिरसो वापिकर्तनं नखसंपूज्यभुजं च तत्रागतं त्रिभुवनं सज्जं देवमरणे यापिनो दाषः परि
 कीर्त्तितरतिर्हेगात् प्रारब्धेनाशौचं विवाहादि प्रजासुचं शिवपूजाकरणे शुद्धि कृतं संख्यतन्मूलं मनुजपः प्रासादमनुजपे वा प्रायश्चित्तं वाराहीतंत्रे

तथा श्रेयसायुधैः त्रिपुरायाश्च सुप्रते सतकेन ते केवेन लजेन लजेन पाचनं ताराधतिरितमंत्राणां तु मनसैव स्मरणमाशौचं एवं तातकर्मणि षष्ठीपञ्चा
दौ च नाशौचं एवमाग्निसाधयेत् श्रोतस्मार्तदोमादिषु ग्रन्थेषु विहितेषु नाशौचं अग्निसाधयेत्तु विधेदवादेकं तत्र श्रोतदोमः स्वयमेव तत्काले त्रा
ता शुष्कान्तेन फलेन वा कार्यः स्मृतेन स्वस्वगतो र १५ पान्तेन कारण्यः लागस्तु स्वयं कर्तव्यः इदमपि ध्यापयारत्रमहोमेषु नाशिविहितेषु संध्या
धामध्यपानपर्यताया मानसा नाशौचं तत्रार्धपानमंत्रमुच्चार्य कुर्यात् प्राणायामस्तु सप्तत्रयो न भवति मार्जनं कृताकृत गायत्री जपे पाश्चात्स्यमानसः ग्रहपति
मितस्तत्रात्राद्वापि नाशौचं प्राच्यास्तु स्नानमार्जनं तत्राद्वापि नाशौचं दानादीनां निलसनाच्च न तत्रैव नतिप्रमास्य १२ स्या १३ ने च नाशौचं अन्यत्वेनैव निमित्तादिन
भवति प्रयोगपारितोक्तं संचाक्षि निमित्तकस्तत्राणां दावपि नाशौचं प्रियुक्तं यदि भोजनं कृते जननमप्यभ्युपगच्छं तदा मुखच्छास्त्रं हागपर्वकं त्रा नाशुः तदुत्समस्तु
रात्राभोजनं सर्वांस्तु तत्रैव त्रितरेषु भुज्जिरिति श्रुत्याः अथ द्रव्यतः लवणं धुनीसपुष्पतल्लक्ष्मकाकाशुणोदकदीपधौधजितं तिलतण्डुलकारेकतण्डुलकारेकतण्डुल
घामानेषु अशुभितानि कृतुं प्रतिग्राह्यतायेत्यवरूपमाशौचं नास्ति परंतु स्वाम्यतुल्य स्वयमेव ग्राह्यं तदनुज्ञापयेत्तु श्रुते न नाशौचं कृत्वा फलं पश्येत्तु तत्रा
मितो वागितोदगशौचं सप्तमितस्तु तत्रातु कृषकरेण न दोषः अथ सूतदोषः न संशयं प्रपद्येतेति शास्त्रमुल्लंघ्य महानदीतरणादीप्रवृत्तः स न्योत्रियते तस्य दाहाशौचा
दिनकार्यं एवं शास्त्रविना कलहस्य भुवि वा हवतानां च परार्थे प्राणपतिमाग रूप प्राणालात्रिणामपि सद्यः शौचं समासेयं दुर्भिक्षेण पृथुपद्वे इति उपद्रवो
हतमारकः तन्मतानां निरर्थकं तथा मुन्येर्ष्यानां नाशौचं आपघातचक्रायां सद्यः शौचं किपीयते इति याज्ञवल्क्यात् तथा शास्त्रादुक्तं विना शास्त्रातिविषो
दकानां शौचं धनसंशीर्षी नैकाधिकानां पापाणां निवारणं कृत्वा तदा न भवति तदा शौचं धर्मं स्वयं स्मृत्वा तदानीं च न तत् तादृशं स्मृत्वा तदानीं च न तत्
चित्तं एवैव साधनताश्चमेणया तथा कार्यदिदोषे ग्रहणपूर्वकं रजहतानां च शक्या लोभनेन तदुत्तानां च परदारतस्य तेषां तत्सति कृतस्य च अभिचारशोभा
दिहृतस्य च तथा गवादिहृतानां च धरणाधेवाप्रवृत्तानां नौविप्रसर्पे नारिश्चं पीदं किं पशुगजसरीसृपराजास्तदादिहतानां च विद्युत्तानां च बुद्धिपूर्वकं न च दाल
दिसंकां जातिभिर्बुद्धिपूर्वपि ग्रहे कृते तैर्हृतस्य च अभिपातकमुत्पातकानुपातकानां उपपातकसंताप्यासिनां स्वकर्महागिनां मातापितृयोनिस्वर्गागिनां ना
स्तिकधर्मिणां तिदिनकर्मभ्यासिनां पतितासागिनां पतितासागिनां सहधिकारे नाश्रमिणां मातृव्यपतितानां पातकसंयोजकानां वेदबाह्यदिग्धारिणां पारवं

आश्विन
९४

इति पारवर्गश्रितानां सुवर्णसमहर्तृवैराणां सुवर्णिकारं प्राप्तिमिणां प्राप्तिं पतितानां महापातवि तत्समसंनिधिं पतिसुतब्राह्मण दुहितुं तस्त्रीणां हिनतातिगामिनीनां गर्भं
धीनां कुलराजो पूर्वोत्पाद्यपितीनां चनाशेषं नृपतेदकननादि शस्त्राग्निपारदानां आपयपि निषिद्धं वर्मकां शिष्यापजीविनां सनाधिहतानां करव्यजीविनां नृपसकां मेधु
रेवभगानां प्रतिकोमजानां प्रतिकोमजश्रितानां मपि नततु शवदर्शनयावदाशौचमेधमपि ततः सचेकस्त्रानेन श्रुतिः गोभृगुपात नृकपतनादि ज्ञानितव्यया क्षतादिनां
वदिनां तरेभरणेलेकयत्रमाशौचं प्रमादादिनेकांदाहादिप्रुरणं तुतामिमित्तं पूर्वोत्पाशौचं प्रायश्चित्तं चकार्यं तत्रैतेषां शवानां स्पर्शनं स्पर्शनात्करणं बहूनदहनाश्रुपातादि
संवयविशेषितज्ञानतः कृता तस कृत्तुमहत्तं द्वादशाहसाध्यं ज्ञानतस्तुतद्व्यं एतस्य शिष्यात व्यतिरिक्तैकैककरणं तु वृद्धिपूर्वकं तं नाबोलेकं सत्ताहसाध्यं संपन्नं अतः
तोमासं श्राद्धादि विषयगल्लानच स्पष्टं श्रुपातयोस्तु प्रत्येककरणे एक उपवासः मत्साभ्यासे तु कृत्वा तिष्ठे चंद्रायणाति योग्यतया कुर्यात् एषां मृतं पुरुषं जले
प्रक्षेपमात्रं कार्यं ब्रह्मपुराणे पतितस्य तु कारुण्याद्यस्तुष्टिं कर्तुमिच्छति सहिदासीं समाहूय तव गोपतवैतनां अश्रुघटस्तु मया दत्तं ब्रवीसपि हृदा सिंगतुमह्येन
तिलानां पायसहरं तोपपूर्णं घटं चैव सति दक्षिणा मुखी उपविश्य तु वामेन चरणेन ततः क्षिप्य कर्तव्येः पतितस्य चिह्नं निचमदुर्बलं निशम्य तस्य नाकं स्यात्कथं मृत्याक
सेतितत एव कृते भवेत्क्षितिः पतितानां च नायथा आहिताग्नेस्तु विशेषः वेदानां प्राक्षिपेत्सु आवसथं चतुष्पथे पात्राणि तु दहेत्ताविति शब्देन देहं दाहयेत् इति ह्ये
शे ततः संवत्सरादर्थं सर्वमेधमोर्ध्वदेहिकाशौचादि नारायणादिकं कृत्वा कार्यं नारायणादिकं ततः सापक्षययोग्यप्रायश्चित्तं कृत्वा कार्यं कुरु मदनं पारिजातादयः तद्व्यति
चरते श्रद्धे प्राप्तापहं सुखोऽशेषादिप्रहं नायायण बलिप्रज्जनि ततः आदि लुभनया सत्तीवनसं देहना पुत्रादयः संवत्सराद्वर्गपि ओर्ध्वदेहिकं कर्तुमिच्छति तदा हि राणा
प्रायश्चित्तं कृत्वा नारायण बलिपूर्वकं कार्यं इदं च सर्वप्रायश्चित्तं हृत्तं तदनर्हं पणं पृथक् तु दासीद्वारा घटस्थोऽविध्यनंतरं सपिंडकरणं सर्वकार्यं एषां सवत्सराद्वर्गपि
विधिनेत्रवर्गं च पार्वणं तु ततः शोभयित्वा भावात् संप्रहृते तु विशेषः संवत्सराग्नौ विधाय पूर्णं देनायायण बलिं कृत्वा सौवर्णानां गोचदद्यादियधिकं आसदातिपुत्रा
दिर्मतं ज्ञातीयवर्षप्रायश्चित्तं स्मृतं ततः कृत्वा द्यं चंद्रायणं च कृत्वा तदुद्दिष्टे प्राणांतिकं प्रायश्चित्तेन मृतस्य सर्वाणि प्रेतकार्यणि कार्याणि नावता तस्य श्रुत्वा प्रमा
दमृतानां कशौचादिकं मत्स्येव किंतु प्रमादमृतस्यापि दुर्मरणं तात्त्विकमिति प्रायश्चित्तपूर्वकं नेवदाहादिकं कार्यं तज्ज्ञानं समर्थसां बंडाकरो द्राक्षणा पशुदंष्ट्रि सार्धं गुरुक
क्षिपिः प्रमादं मरणं चंद्रायणं तप्तकृत्वा ४ रणं च कृत्वा दद्यात् पंचदशकृत्वाणि कृत्वा विधिना दहनाशौचादिकं दानादि सर्वं कार्यं भवेति किंवा द्याहृते विमर्शना विवाहना
जहते चतुर्भिः निर्मितस्वर्णं गजदंतं राजहते सौवर्णं पुरुषदानं कोरुते धेनुं वैरिहृते हवेदद्यात् हवृते ध्याशान्तिं स्वर्णदानं शय्यामृते तृती समन्वितं शय्यामृतं

९४



निष्कमात्रसुवर्णयिष्टिप्रतिमासहितं शौचहीनमरणे द्विनिष्कसुवर्णयिष्टिप्रतिमादानं निष्कारहीनमरणे कुमारोपनायनं हयहृते निष्कत्रयस्वर्णयिष्टिप्रतिमादानं श्वहृते सत्रया
कस्त्यापनं ससुरहृते प्रतिप्रदानं कृमिहृते पंचवारि परिमितं मोक्षमदानं हृक्षहृते सौवर्णवस्त्रं वृक्षदानं शंतिहृते वस्त्रमुत वृक्षमदानं शकहृते सोपस्कर किं चित्प्रय
दानं भृगुपातमृते धान्यपर्वतदानं अग्निहृते उपपानकरणं दाहहृते धर्मार्थसभाकरणं शस्त्रहृते महिषीदानं अश्वहृते सवत्सपयस्त्रिदानं विषहृते हेमनिर्मितपृथ्वीदा
नं उहंध्रमृते सौवर्णकमिकादानं जकमृते द्विनिष्कस्वर्णजवरुणदानं विषचिकानृते स्वाहूनेन शतब्रह्मणभोजनं बंडातं कृतं कवकमृते घृतधेनुदानं कारोगमृते ह
क्षाकृत्वा आतिशारमृते कस्त्यापत्रीजपः शाकिन्यादिग्रहैर्मरणे एकदशवारं प्रजपः विद्युत्पातहृते विद्यादानं अंतरीक्षमृते वेदपारायणं कारणीयं अस्थिस्थर्षणं मरणे
शाल्वपुस्तकदानं दसाद्याक्रेप्रहं पंचहव्यधमाणां नारायणबलिनीलि बंसप्रतीयेन वेतिविशेषः अत्र प्रमादमरणे विरात्राशौचमिति गोडाः पशरात्रमिति दक्षिणा
साः प्रमादेन पितृवर्जं नृप्रागुक्तमेव तु सशौचादि क्रियाणां अचिकित्सा रोगादियस्तानां वैद्यैः प्रमादमरणे क्रियाणां वृक्षाणां अकुहातभृगवग्नयशनां द्यादिभैरवेण
उवाचीं च दाहादिवर्कमेव द्वितीयेच्छि संवयं चतुर्थं महेन्द्रेदिहं च अहदुस्याधि भोजीवितं नराकृति महायाधुपपीडितः सोममुदकं मकायात्रां कुर्वन् नामुद्रमुष्मतातिगर्जः तत्र
वागमिनेदे शौचमिवामेव तदपि जीर्णवानप्रस्थस्य वेति मितक्षरा प्रमोदं तरेगिणामपि विशेषतः श्रद्धस्यान्यत्रापि अत्रागिणोवा स्वर्गादि महाफलक्षिणीया प्रविशेत्तु कनं दीप्तं
ते सतश्चनंतयेसादिसकृत्पात इदं चाचिकित्सा रोगादियस्तवृक्षादिमरणं भृगवग्नयशने चैव वृक्षादिमरणे तथेति माधवीये आदिस पुराणे भः कले निषिद्धं तथापि प्रयोगो
भवसेव ये वैतनां विस्तृतं ततिश्रुतेः नृलो कबचनां नीतेति भारतायेति केचित् अत्र दशाहो विपुर्णशौचमिहेके त्रियत्रंतु मुक्तं वृक्षगार्थात् फलकामनयारोगाद्याभा
वेपि प्रयागमरणे तु शरात्रं विरात्रमिष्ये इदं वैवर्ण्यं अनशनमृतानां अशनमृतानां मग्निजकप्रविष्टानां भृगुसंश्रामदेशात् मृतानां जातदंतानां च विरात्रमिति श्रुत्वा
ले काश्यपोकेः महापातकिने प्रकृतं तद्रायश्चित्तानां मरणे मरणोति प्रायश्चित्तमरणं दशाहमाशौचं अत्रवाचस्पत्यनुक्ता व्यवस्थाऽप्रमाणा कीति विशिष्टो की विष्ट
तो स्पष्टं सबकाम्यमरणे सद्यः शौचं प्रायश्चित्तं रूपयादिभैर्मरणे विरात्रं वज्रादिभिर्मरणे सद्यः शौचं साहसेन हेभिर्मरणे आशौचाभाव इति मय्यते विधानं तापया
यने मृतोना शौचं तस्य वैवादेशे निषाद्यपि सविनकरणं तु तस्य नैव क्रिया नोदकदानं नाप्याशौचं आदि कंदर्वाश्राद्धं चाप्यत्र विमर्शवपावणे नेव विधिना इदं क
व्यादिविधानं त्रिदिव एव नैकं देवि परमहंसादिनमिति शक्तपाण्यादयः सर्वेषां प्रियेव पुक्तं एव वातप्रस्तमरणेपि नाशौचं युद्धमृते च दसाशौचापवादाः कचिनु जी

